

IRENA VERZNARC
BARBARA BEČAN

Znamenja

v lovrenški in puščavski župniji

Lovrenc, 22.4.1991

IZVOR IN POMEN ZNAMENJ

Znamenja predstavljajo preproste stvaritve ljudske umetnosti. Ljudje so jih postavili kot trajnejše spomenike na nekaj, kar jim je veliko pomnilo. Včasih so se ob boleznih zaobljubili, da sezidajo kapelico, če ozdrave. Mnoge križe so postavili v spomin na nesrečo ali pa je znamenje nastalo v zahvalo ali prošnjo k zavetniku. Nekateri križi pa sploh nimajo drugega povoda za postavitev kot tega, da je na razpotju k različnim kmetijam pač moralo stati znamenje, ob katerem se je človek ustavil, da se je odpočil ali pa vsaj zamislil.

Visoke umetniške vrednosti ta znamenja nimajo, so pa del življenja preprostih ljudi in jim tudi toliko bolj blizu. Poleg tega, da so del domačega človeka in spominjajo na nekaj pomembnega, so bila povezana tudi z določenimi obredi. Ob njih je bil velikonočni "žegenj" ali mesto, kjer so se ljudje zbrali ob pogrebu ali procesiji. Najpogosteje pa so ob znamenjih pomolili in prinesli cvetje.

Opis znamenj

KAPELICE

Kapelice so starejša in največja znamenja, arhitektonsko pa najbolj zahtevna. Od drugih zidanih se ločijo po tem, da imajo notranji prostor, kamor stopa človek. Vse kapelice na Lovrenškem so zaprtega tipa, torej omejene s tremi zidanimi stenami. Ambient po navadi dopolnjujejo enako stara drevesa.

Hojnikova kapela

Kapela stoji ob cesti pri kmetiji Hojnik nad pokopališčem. Pomeni pomembno orientacijsko točko. Postavljena je bila leta 1892, ko so Hojnikovi prizidali svojo hišo. Kapelica ima eno izbočeno steno, sicer je tloris pravokoten. Na stranskih stenah sta okni s polkni. Na zadnji, cestni strani visi lesen križ mlajše starosti, prejšnji korpus pa je bil

ukraden pred 6 leti¹. Originalni križ je pred nastankom kapelice samostojno stal v bližini. Fasada je bila obnovljena leta 1965¹. Kapela je pokrita z opečno streho, majhen zvonik s križem na vrhu pa je krit s pločevino. Nad vrati so vidne črke AMB (Anton Marija Brezočnik). Lese na vrata na pravokotnem portalu vodijo v notranjost, kjer je oltar z Marijinim kipom. V preteklosti je bila navada, da so domači v to kapelico nosili kipce z romanj, vendar jih zdaj več ni tam. Slika sv. Družina za kipom je iz leta 1910, ko jo je dobila v dar ob poroki ena od hčera Hojnikovega gospodarja. Pred drugo svetovno vojno so se pri kapelici zbrali ljudje ob pogrebu mrliča z Recenjaka in ga skupaj z duhovnikom spremljali v cerkev ("kandukt").

Koglerjeva kapelica

Znamenje stoji v gozdu nekoliko proč od kmetije Kogler. Nad železnimi Kovanimi vratci je napis "HVALJEN BODI JEZUS KRISTUS" in letnici 1905 - čas nastanka in 1966 - leto prenove. Na stranskih zunanjih stenah sta v nišah freski angelov. V notranjosti je križ in manjše slike.

Pokopališka kapela Marije sedem žalosti

Pokopališče je bilo na današnje mesto postavljeno leta 1866². Če sklepamo po letnici na portalu, je bila kapela postavljena leta 1882. Postaviti jo je dala vdova Katarina Karlatec². Pred vhodom v kapelo je lopa z obokom, na njem je napis "MEMENTO MORI". Kapela ima kamnit portal. Okna so pokončna in dvodelna. Tik pod streho na stranskih fasadah teče ornament. Polkrožna apsida je členjena s šestimi pilastri z jonskimi kapiteli in ima polstožčasto streho. Pod njo je napis "IGNATZ U.KATARINA KARLATETZ". Zvonik in apsida sta krita s pločevino, dvokapna glavna streha pa je iz opeke.

¹Maksimilijana Kasjak, Vodovodna pot 14

²Župnijska kronika Lovrenc na Pohorju

V notranjosti je oltar Marije sedem žalosti - kip MATERE BOŽJE z Jezusom pod križem. Na stranskih stenah sta sliki SRCA JEZUSOVEGA in KRONANE MATERE BOŽJE.

Kapelica na Glažučkem polju pod trgom

Zunanost kapelice odlikujejo fasadni elementi - šivana robova, v prednjih vogalih obstenska nosilna stebra, nad vrati reliefno cvetje - in dvokapna, na čop odrezana opečna streha. Lesen portal je polkrožno zaključen. V notranjosti je oltar z Marijinim kipom ter križem in manjšima slikama. Nad oltarjem je freska Brezmadežne, ki je po župnijski Kroniki leta 1929 že obstajala. Po istem viru je 15.9.1929 domači župnik Janez Oblak blagoslovil prenovljeno kapelico. Pri njej se je nekako do leta 1890 pel evangelij in deliv tretji blagoslov pri procesiji na praznik Sv.Rešnjega telesa (v zadnjem delu meseca maja) in na lovrenško nedeljo (avgusta). Po pripovedovanju³ so bile pred drugo svetovno vojno pri kapelici "krušne procesije" ob Križevem tednu (septembra). Znano je⁴, da je bila obnovljena leta 1947 - mizarska dela je opravil mojster Prevolnik, zidarska pa Pavel Podlesnik. Nazadnje jo je prenovil Rudolf Javornik st. leta 1988.

Trjenkova kapela na Kumnu

Stoji pri kmetiji Trjenk na Kumnu št. 10. Kapela ima polkrožno apsidno, krita je s skodlami. Postavljena je med štiri lipe, ki so bile posajene v letu graditve. Kapela ima zvonik z zvonom. Nad vrati na zvoniku je freska sv. Cirila in Metoda. Pod njo je napis: "TO KAPELICO JE POSTAVIL ŠTEFAN VICMAN LETA 1948 V SPOMIN SVOJEMU SINU, KI JE NA OGRSKEM NESREČNO SMRT STORIL 1931/1989". Po župnijski kroniki sklepamo, da gre za umorjenega sina Gašparja. V notranjosti je nad oltarjem freska Jeruzalema. V vdolbini oltarne mize je božji grob, Trjenkovi pa v hiši hranijo še kipe sv.Družina in sv. Treh kraljev ter angelov, ki jih je leta 1990 restavriral Blatnik.

³Anka Kraner, Pot Šercerjeve brigade 28

⁴Franc Vračko, Sp.trg 30

Kapela je bila obnovljena v letih 1931 in 1989.

Morijeva kapelica

Kapelica stoji pri Morijevi domačiji Recenjok št. 38. Ima kvadraten tloris. Streha je dvokapna, opečna. Na stranskih fasadah sta freski sv. Jožefa z Jezusom in Marije z Jezusom. Naslikal ju je Simon Renađ iz Lovrenca. Nad lesenimi vrati je božje oko, dve srci in napis: "AVE MARIA FZ1944M" (Feliks, Zofija Mori). V notranjosti je Marijin kipec. Kapelico je sezidal Feliks Mori, oče številne družine, ko je bil hudo bolan. Obljubil je, če ozdravi, postavi kapelico⁵. Leta 1946 jo je domači župnik Oblak že blagoslovil. Pri tem znamenju je bil do leta 1962 blagoslov velikonočnih jedil.

Kapelica pri Tavžiču

Stoji na dvorišču kmetije Tavžič Lehen 29 na Recenjaku. Predhodnik kapelice je bil križ, ki je stal nižje pod kmetijo⁶. Postavili so ga ko so gradili hišo. Za ta križ so vsako leto ob veliki noči in vnebohodu napravili venec iz rož. Kljub strešici, ki jo je križ imel, pa je les hitro propadal. Leta 1970 je dal Ludvik Hostinger postaviti kapelico, ki stoji bližje hiši, Kristusov lesen kip pa so premaknili vanjo in ga tako zavarovali. Zidarska dela je opravil Franc Martinčič. Kapelica je novejšega tipa, preprosta in majhna. Krita je s salonitnimi ploščami. Nad vrati je marmorna plošča z napisom: " INRI HVALJEN JEZUS H.L. 24.8. 1970".

Trjenkova kapela v Lehnu

Postavili so jo Trjenkovi v bližini svoje hiše v Lehnu št. 9. Posebnost je tloris - zadnja stena je tristrana. Nad vrati je napis "18 MK63". Strop s sprednje strani podpirata stebra z ornamentiranimi kapiteloma.

⁵Terezija Paradiž, Recenjok 38

⁶Marija Hostinger, Lehen 29

Kapela ima dvoje oken in linico na zadnji strani, krita je s skodlami. Notranjost je izropana, opazne so le še stenske poslikave. Tudi zunanja podoba je zelo okrnjena, kapela je zaraščena z bršljanom in vidno propada.

Urbančeva kapela

Stoji nad kmetijo Urbanc v LEHNU. Kapela je kvadratne oblike, globoka, do tal segajoča niša kot osrednji element se zdi še posebej poudarjena. Namenjena je križu. Mogočna štiristrana skodlasta streha približuje kapelo koroškemu stilu.

Jakob Urbanc st. jo je postavil leta 1914 v znamenje prošnje za srečno vrnitev sinov s prve svetovne vojne⁷.

Karničnikova kapela

Kapela stoji pri kmetiji Karničnik na Rdečem bregu nad Puščavo. Z zadnje strani je polkrožna, krita je s skodlasto kritino in ima zvonik z zvonom. Nad oknom sta reliefna napisa IHS in Maria. Stranski pročelji členijo pilastri. Lesena vrata na kamnitem portalu imajo polkrožno nadsvetlobo. Nad njo je napis: "18 SV.ANA, PROSI ZA NAS 98". V kapelnem oltarju je do leta 1990 stal baročni kip sv.Ane z Jezusom in Marijo, še danes pa so v njej kipci in drugi spominki, ki so jih domači prinesli z romanj.

Kapela je bila zgrajena konec prejšnjega stoletja prav zaradi kipa sv. Ane, ki so ga odstranili iz cerkvice na Oslivci v Puščavi kot neprimerne in je nekaj časa ležal na cerkvenem podstrešju. Potem so ga prenesli na Rdeči breg in Peter Karničnik ga je postavil v novo kapelo. Sedaj, ko so kip vrnili v Puščavo, kapela nima več prvotne vrednosti.

⁷ Jakob Urbanc ml. Lehen 15

⁸ Alfonz Karničnik, Puščava 12

Kapela sv. Nikolaja na falskem gradu

Govorimo lahko le o nekdanji kapeli falskih grofov. Bila je že v starem gradu, porušena leta 1407, ki je stal nekoliko proč od sedanjega.

Svetnik Nikolaj povezuje kapelo s splavarstvom. Iz današnjega stanja je možno sklepati na pravokotno ladjo in polkrožen pozbiterij, vendar se obokan strop ruši, nekoliko bolje so ohranjene le stene pozbiterija, poslikane z ornamentami. Od oltarja je ostalo ogrodje in podstavki za kipe, celotno opremo so po vojni odnesli.

Zunanost krasi ornamentiran zvonik s čebulasto-zvonasto pločevinasto streho. Na zadnji zunanji steni, ki gleda proti Dravi, je polkrožna niša s izstopajočim podstavkom, na katerem je kip sv. Nikolaja s strešico.

ZIDANA ZNAMENJA

Nekatera znamenja ljudje imenujejo kar kapelice, ker po videzu spominjajo nanje. Imajo pa le globljo nišo s kipom ali sliko, včasih še vratca, ki jo zapirajo in so dvignjena od tal, nekatera znamenja pa so zgolj poslikana. Tovrstna znamenja so od vseh najbolj pestra. Že sami tlorisi so zelo raznoliki, zunanji izgled pa se sploh ne ponavlja.

Znamenje pri Faku ob Radoljni

Znamenje je tristrano s tremi polkrožnimi nišami, v sprednji je križ, ki ga zarašča bršljan. Pokrito je s trikapno pločevinasto streho, na na njenem vrhu je jabolko in križ. Znamenje je po Jožetu Curku iz 19. stoletja⁹. Po pripovedovanju je v vsej dolini razsajala kuga in pomrli so skoraj vsi ljudje. Le Fakov gospodar je ozdravel in dal iz hvaležnosti postaviti to znamenje¹⁰.

⁹ Jože Curk, Kronika-časopis za slovensko krajevno zgodovino

¹⁰ Anica Gričnik, Kovaška cesta 23

Glede na čas nastanka znamenja je zgodba manj verjetna. Ljudje še radi povedo, da je bilo v pločevinastem jabolku nekoč sporočilo z neznano pisavo. Danes ga seveda ni več.

Za znamenje skrbijo Gričnikovi. Nazadnje so ga obnovili leta 1975.

Znamenje pri Mauriču

Prečno pravokotno znamenje stoji v zaselku Kurja vas pri hiši št. 7. Pod **dr. Zadnikarju** je iz sredine 18. stoletja. Posebnost je valovita skrilasta strešica, vrh nje pa ornament v obliki sonca s črkami MARIA. Lesena vratca so nameščena nekoliko nad tlemi in zapirajo nišo s kipom Matere Božje z Jezusom. Izvor znamenja ni znan.

Leta 1967 so prenovili fasado, leta 1986 pa je domači mojster Dolinšek izdelal nova vrata¹¹.

Marijino znamenje v Vratih

Znamenje stoji na ostrem ovinku nekoliko pred Puščavo, če prihajamo iz smeri od Drave. Ima kvadraten tloris. Stoji na dvignjenih temeljih, zidano je iz kamna. Pokriva ga skodlasta streha. V globoki polkrožni nišiji bil približno do leta 1983 kip Lurške Matere Božje, odkar so ga ukradli, je tam nameščena slika Žalostne Matere Božje. Na zadnji strani znamenja je zapis z imeni graditeljev: Ivan Podlesnik-Petan, Adi Stapajnik, 24.5.1937. Naročilo za znamenje je dala ga. Samec iz Maribora¹². Pred letom 1937 je bilo vklesano znamenje v skali na drugi strani ceste.

¹¹ Štefka Maurič, Lovska pot 7

¹² Župnijska kronika, Puščava

Znamenje na Žvikartovem (Krajcvirtovem) vrtu

Postavljeno je nad izlivom Radoljne v Dravo. Znamenje je prečno pravokotno in zidano. V srednji, največji polkrožni niši je kamnita plastika Jezusa, pod njo pa napis: "O! HL HERZ JESU BITTE FÜR UNS 1907". V manjši levi niši stoji kamniti kip sv. Frančiška Ksaverja, pod njim je zapisano: "ST FRANZ XAV". V desni niši je kip Sv. Jožefa ("ST JOSEF"). Pod srednjo nišo je marmorna tabla: "ERRICHLET I.J.1652. RENOVIERT U. DIE DREI STATVEN AUFGESTELLI V. FRANZ V. JOSEFA WITZMANN 1907. SR EXCELLENZ DR MICHAEL NAPOTNIK FÜRST BISCHOF VON LAVANT. MURNIGG N. MARTIN".

Znamenje je bilo postavljeno leta 1652. Pred letom 1950 je bil tu velik križ, ki je kazal pot romarjem v Puščavo¹². Prenovljeno je bilo znamenje leta 1907, takrat tudi blagoslovljeno. Na zadnji severni strani so tri **plivate** niše, na stranskih stenah pa dve. V teh nišah so bile podobne Matere Božje, sv. Petra in Pavla, sv. Andreja in sv. Ane¹², ki pa niso več vidne. Streha znamenja je štirikapna in opečna.

Znamenje pri Hitlu

Na Ruti ob železnici stoji znamenje pravokotnega tlorisa, vse obraščeno, vidno je le božje oko nad pravokotno nišo. Streha je kamnita. Izvor znamenja ni znan.

Štučevo znamenje na Činžatu

Postavljeno je na Gomili, imenovano je tudi Požunovo znamenje. Njegov stil ni značilen za naše kraje. Ima kvadraten tloris, po 70 cm višine pa se enakomerno razširi. Gornji del ima štiri globoke polkrožne niše s freskami. Na južni strani je Marija z Jezusom, na zahodni križanje, na severni sv. Rok, na vzhodu pa sv. Izidor. Strešica je iz deščic in štiristrana. Okoli znamenja je ograjen vrtiček. Slikarije so iz 19. stoletja, znamenje pa so postavili v spomin na kugo leta 1669¹³.

¹²Zupnijska kronika Puščava

¹³Medobčinski uradni vestnik

Po izročilu naj bi stalo na grobovih številnih trupel ljudi, ki so podlegli tej bolezni¹⁴.

Znamenje so v tem stoletju dvakrat na novo pokrili, nazadnje Karničnikovi leta 1987. Prej je bilo krito s skodlami.

Stebrna kamnita znamenja

Ob cesti iz Puščave na Falo stoji 5 znamenj, izvirajo iz 17. stoletja. Štiri od njih je dal postaviti šentpavelski opat oziroma grad Fala. O njihovi povezavi s kugo nimamo potrditve, med ljudmi pa je zanje udomačeno tudi ime "kužna znamenja". Obstaja dokument iz leta 1652, v katerem pater Placidus Haller sporoča opatu, da bodo po binkoštih kamnita znamenja že izdelana¹⁰. Po pripovedovanju so na praznike sv. Pankracija, Servacija in Bonifacija ob vsakem od teh štirih znamenj molili rožni venec. Procesija je šla do kapele na falskem gradu¹¹. Znamenje na griču Oslica pri cerkvi sv. Ane predstavlja gladki štiri-strani steber na kvadratnem podstavku. Steber se stopničasto razširi v podnožje nastavka, na katerem so vklesane štiri **plitva** polkrožna poglobljena polja. V jugovzhodnem je lesen križec z izrezljanim Kristusom. Znamenja pokriva nizka kamnita štiristrana strešica.

Znamenje pri Črešniku ob mostu je zelo podobno, ima pa nekoliko globlje niše, visoke 40 cm. Na vrhu strešice je kamnit križ. Na prednji strani stebra je v poglobljenem kvadratu letnica 1652 in črke CLM.

Znamenje pri puščavskem pokopališču je prav tako kamnit steber. Pokriva ga strma kamnita piramidasta strešica. Niše so visoke 50 cm in polkrožne tudi v globino. Poudarjajo jih močni robovi.

Znamenje na vrhu Jodla se od prejšnjega razlikuje po ploščatosti in globini niš.

¹⁴ Karničnik, Činžat 43

Ta znamenja so najstarejša v obeh župnijah, častitljivi starosti navkljub pa so pristna in ohranjena prav zaradi trdnega pohorskega kamna, iz katerega so grajena.

Peto stebrno znamenje stoji na gričku pri gradu Fala, ob cesti k železniški postaji. Verjetno nima zveze s "kužnimi". Steber je štiri stran, kvadraten. Na prednji strani so sledovi ovalne plošče, pod njimi je na marmorju poškodovan napis: "RENOVIERT IM JAHRE 1898 DURCH..." Steber se razširi, vendar nastavka ni več. Ob znamenju najden kamnit kvader ima letnico 1665.

Zadnje stebrno znamenje je postavljeno v Smolarjevem vrtu Lehen 37. Izjemno je zaradi svoje velikosti in oblike. Na okrogli ploščati bazi stoji steber, ki ima obliko ozke prisekane piramide. Vanj je vklesano: "1868 FS". Na vrhu tega štiri stranega dela trupa je podstavek z valjastim stebrom, ki ga krasi ornamentiran kapitel. Na njem je do zime 1991 stal Marijin kip, ki ga poškodovanega hranijo v hiši. Smolarjevi so povedali, da je znamenje v prejšnjem stoletju postavil domačin zaradi kuge. Ob tem naj bi nehala razsajati.

Figuralno znamenje

V Lovrencu na trgu stoji znamenje sv. Miklavža. Kamniti kip zavetnika splavarjev ima naravno velikost, stoji na podstavku pod pločevinasto baldahinasto streho. Podstavek nosi napis: "17 IM 54 1824". Plastika je delo kiparja Jožefa Strauba¹³. Postaviti so jo dali tržani, ki so se v 18 stoletju v velikem številu preživljali s spravljanjem lesa po Dravi. Flosarji so k znamenju nosili darove v zahvalo za srečno vrnitev s poti¹⁵. Leta 1928 so v Lovrencu popravljali glavno cesto. Sv. Miklavž je takrat stal točno v sredini med obema nizoma hiš, tako da je cesta zavijala okoli znamenja. Omenjenega leta so po ukazu dr. Andreja Vebleta, načelnika okrajnega zastopa kip predstavili na rob, "ker je delal napotje".

¹⁵ Drago Vresnik, Naša kronika

Leseni križi

Od vseh znamenj je na Lovrenškem največ križev. Značilno je, da so postavljeni v bližini kmetij, največkrat na razpotjih. Večina je mlajših od 100 let, ker so leseni in manj trajni. Osnova tem znamenjem je lesen križ različnih velikosti, na njem pa je Kristusov kip, ki je lesen. Izjema je železni kipec pri cerkvi Device Marije v Puščavi. Med križe z največjimi korpusi (okoli 1,20 m) spadajo Kašnerjev križ, Lesjakov in Kavčičev križ. Mnoga razpela dopolnjujejo lesena ozadja. Ta so rombična (Skačejev, Lesjakov, Grabenvirtov, Sgermov, Kavčičev križ), nekatera tudi preprosto ornamentirana (Peršlov in Gozdnikov križ). Križe najpogosteje pokriva dvokapna pločevinasta streha, zanimiv je pogost ornament na njeni čelni strani (Kašnerjev, Skačejev, Lesjakov križ, križ pri puščavski cerkvi). Nekateri strešice so polkrožne (Doverjev križ v Puščavi), mnoge pa valovite (Gozdnikov križ, Grabenvirtov, Praprotnikov križ, Lesjakov križ). Pojavlja se tudi stara skodlasta kritina (Sgermov, Peršlov križ). Od novejših materialov ljudje nameščajo tudi salonit (Brnavslov križ). Nekateri križi imajo še posebno strešico za križanega. Ljudje križe skrbno obnavljajo, največkrat kar nadomestijo star les z novim, korpuse prebarvajo, pri strehah pa pride v materialu do opaznejših sprememb.

Ahejev križ

Križ stoji pri mostu čez Radoljno v jugozahodnem delu lovrenškega podolja. Spada med redka znamenja z znanim izvorom. Postavili so ga Vanerjevi (po domače Ahejevi) s Kumna v spomin na Franca Vanerja, ki je pozimi leta 1916 padel čez prepad v Radoljno in tam zmrznil¹⁶.

Kašnerjev križ

Stoji pri Kašnerjevi kmetiji pod lovrenškim pokopališčem. Posebej dragocena je 1,5 m visoka lesena plastika, ki so jo med vojno in nekaj

¹⁶Anton Vaner, Kumen 67

časa po njej skrili v hiši, da bi jo ohranili. Nazadnje so križ obnovili leta 1978.

Škačev križ

Postavljen je na razpotju na Puš̂i. Ob obnovah so les že zamenjali, današnji macesnov kipec pa je darovala Marija Stopajnikova takoj po vojni v spomin na sina, padlega v nemški vojski¹⁷.

Lesjakov križ

Križ stoji v Štambregu ob Slepnici. V začetku stoletja ga je dal postaviti posestnik Keiner, ki je imel današnje Petrunovo v trgu⁷. Nazadnje so ga obnovili pred 7 leti, ko je bil v zelo slabem stanju. Zanj skrbi-jo Grilčevi in Lesjakovi.

Brnavslov križ

Stoji pri Brnavslu na Rdečem bregu. Njegovo okolje dopolnjuje vrtiček z dvema cipresoma. Prva znana obnova je bila leta 1914, Brnavslov gospodar je nadomestil les. Prvoten križ je torej stal že vsaj v začetku 20. stoletja. Drugič so ga obnavljali leta 1952, nazadnje pa leta 1990. Kipe je prebarval Alojz Hren, Vinko Ovčar pa je prispeval les¹⁸. Ob prenovah je dobil križ povsem moderen videz.

Grabenvirtov križ

Razpelo označuje odcep ceste h Karlatcu v dolini Slepnice. Postavljeno je bilo v prejšnjem stoletju, večkrat pozneje pa obnovljeno. Originalnega večja korpusa ni več, ukraden je bil pred približno šestimi leti kot kip pri Hojniku. Sedaj je na njegovem mestu 30 cm visok Kristusov kipec. V času po zadnji vojni so imeli pri tem križu velikonočni žegen. Sem so prihajali ljudje iz doline Slepnice in iz Rdečega brega¹⁹.

¹⁷ Alojz Arl, Puša 10

¹⁸ Slatinek st. Rdeči breg 7

¹⁹ Franc Ladinek, Recenjak 1

Peršlov križ

Domačini ga imenujejo tudi Pušnikov križ. Postavljen je blizu kmetije Peršl, Kumen 43. Izročilo pravi, da stoji na mestu, kjer je bilo pokopanih okoli 1000 trupel padlih vojakov prve svetovne vojne. Križ je vključno s streho ves lesen. Kristusov kip je v obnovi.

Kavčičev križ

Stoji ob cesti pod kmetijo "pri Kavčiču" Recenjak 34. Na križu nad Kristusom je polkrožna tabla z napisom: "O SVETI KRIŽ, ŽIVLJENJA LUČ, O SVETI KRIŽ, NEBEŠKI KLJUČ. PONIŽNO TE ČASTIMO, ZVESTOBO TI OBLJUBIMO - 1954".

Križ je zelo star, nekoč je stal bližje hiši, ob gradnji ceste pa so ga premaknili niže²⁰. Leta 1954 ga je Štefan Šiker obnovil, kipec pa je po-barval. Do leta 1962 je bil pri križu velikonočni žegen.

Gozdnikov križ

Postavljen je na Činžatu, pri osrednjem križišču. Okoli lesenega križa z ornamentirano steno in pločevinasto polkrožno streho popestrijo lipa in dve cipresi. Kristusovega kipa ni več. Po pričevanju Štefke Maurič iz Lovrenca je iz 18. stoletja. Nekoč je na tem mestu stala pol-zidana cerkva. Gozdnikov gospodar Hanza Blažej jo je podrl in pri ljudeh pobiral denar za novo, a je sredstva porabil sam. Postavil je lesen križ, ki stoji na tem mestu. Opremo iz cerkve so prenesli k sv. Ani na Oslico. Križ je obnavljal Jožef Hostnikar s Činžata.

Lesene kapelice na drevesih

To je najpreprostejši tip znamenj in niti ne toliko razširjen. Gre za približno 40 cm visoke hišice s petkotno odprtino. V njih je križec ali majhen kip. Nekatere so okrašene s papirnato ali plastično dekoracijo.

²⁰Zofija Šiker, Recenjak 34

Vise na drevesih in so mlajše starosti. V Štambregu blizu Lesjakovega križa je na drevesu Kupnikova kapelica. V njej je nameščen križ. Posvečen je delavcu, ki se je pred nekaj leti ponesrečil pri delu v gozdu.

Pri mostu čez Slepnico, pri Kozikarju je v kapelici Marijin kipec, spominja pa na Leopolda Kozikarja, ki je pozimi 1985 zmrznil. Izdelal jo je Štefan Vračko z Rdečega brega²¹. Kapelica na hrastu pri Suščevih je posvečena ubitemu Pavlu Gosaku in je delo Jožeta Lesjaka iz leta 1980²².

Pod kmetijo Dešnik na Recenjaku visi na smreki ob cesti kapelica v spomin na Štefana Vrenčurja, ki ga je oktobra 1970 v prepiru na črnem lovu ustrelil lovski čuvaj. Nad Dešnikom pa je zelo stara kapelica iz predvojnega časa, posvečena kmetu Maroltu, ki je pozimi zmrznil v snegu.

²¹Kozikar, Rdeči breg

²²Sušec, Recenjak 44

ODNOS DO ZNAMENJ

Pri pogovorih z ljudmi smo opazili, da mnogi ne poznajo izvora znamenj ali pa je to poznavanje okrnjeno. Zanimivo je, da pri pripovedovanju o povodih za postavitev znamenj večkrat omenjajo kugo, medtem ko je pisni dokumenti iz 19. stoletja ne navajajo. Je pa v zapisih omenjena kolera 1836 in morda je prišlo do povezovanja teh dveh bolezni.

Dostikrat pa se ljudje za izvor sploh niso zanimali. Tako se izročilo ni preneslo iz ene generacije v drugo, zdi se, da so bili z znamenji povezani samo ljudje, ki so jih postavili in le njim so resnično veliko pomenila. Poznejšim rodovom dosti manj. Ti njihovo starost največkrat preceňujejo. Nanje gledajo kot na spomenike iz preteklosti, ki jih je "treba" ohranjati. Pridno jih obnavljajo, ob nekaterih praznikih jih celo okrasijo. Toda pri obnovi ne skrbijo za ohranitev prvotnega, raje se odločijo za lažje dosegljive novejša materiale.

Po vojni so mnogo znamenj brez občutka uničili, med pomembnimi je bila kapela v Kurji vasi, ki so jo porušili ob gradnji ceste leta 1971. V nasprotju s tem pa so se pri Ferlinčevih na Fali odločili, da na novo postavijo kapelico, ki je včasih skoraj morala stati na posestvu.